

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ВІЗУАЛЬНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ — ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ІЛЮСТРУВАННЯ ДЕЯКИХ ПОЕЗІЙ Т. ШЕВЧЕНКА)

76.038.532:82-93:821.161.2-1*
ID ORCID 0000-0002-3666-0604
DOI 10.33625/2409-2347-2019-6-19-25

Токар М. І. Загальні тенденції зміни візуальних концепцій творів для дітей другої половини ХХ — початку ХХІ століття (на прикладі ілюстрування деяких поезій Т. Шевченка). У статті простежено загальні тенденції зміни концепцій дитячої книжкової графіки на прикладі трансформації візуального простору поетичних творів Т. Шевченка. Так, наприкінці 1960-х — у 1970-х роках виникає потреба у свідомому посиленні національного колориту в образі радянської дитячої книги. Одним з перших ілюстративних видань поезій Т. Шевченка була збірка «Вечірня зіронька» (Київ, «Дитвидав», 1960) з ілюстраціями А. Тетюри. Яскравим прикладом створення власної ілюстративної концепції є ілюстрації В. Глуздова до збірки поезій Т. Шевченка «Мені тринадцятий минало...» (Київ, «Веселка», 1972). Збірку поезій під такою ж назвою «Веселка» видала і з ілюстраціями художниці К. Штанко (Київ, «Веселка», 1989).

Ключовим проєктом видання поезій Т. Шевченка для дитячої аудиторії став «Дитячий Кобзар» у видавничій інтерпретації «Видавництва Старого Лева» (Львів, 2012) з малюнками М. Михайлошиної, що вже не пропонують досить звичний для ілюстрування поезій Кобзаря трагізм та історичний пафос. На підставі розгляду книжкової графіки перевидань деяких поезій доробку для дітей Т. Шевченка вибудовано візуальні зв'язки між ілюструванням його творів різними художниками в період другої половини ХХ — початку ХХІ століття. Визначено, що художньо-естетичні особливості дитячої книжкової ілюстрації перебувають у тісній взаємодії з основними композиційними прийомами та образно-стилістичними рішеннями, характерними для розвитку української книжкової графіки другої половини ХХ століття. Важливі естетичні трансформації прочитання художниками-ілюстраторами, зокрема, й образів поетичних творів для дітей Т. Шевченка відбулися через вагомий зміни в художній мові графіки та ілюстрації, особливо на початку ХХІ століття, що, безперечно, потребує подальшого наукового студіювання.

Ключові слова: візуальні концепції, твори для дітей, ілюстрації, поезії Т. Шевченка.

Токар М. И. Общие тенденции изменения визуальных концепций произведений для детей второй половины ХХ — начала ХХІ века (на примере иллюстрирования некоторых стихов Т. Шевченко). В статье прослеживаются общие тенденции изменения концепций детской книжной графики на примере трансформации визуального пространства поэтических произведений Т. Шевченко.

Так, в конце 1960-х — в 1970-х годах возникает необходимость в сознательном усилении национального колорита в образе советской детской книги. Одним из первых иллюстративных изданий поэзии Т. Шевченко стал сборник «Вечерняя звездочка» (Киев, «Детгиздат», 1960) с иллюстрациями А. Тетеры. Ярким примером создания собственной иллюстративной концепции являются иллюстрации В. Глуздова в сборнике поэзии Т. Шевченко «Мне лет тринадцать убывало...» (Киев, «Веселка», 1972). Сборник стихов под таким же названием издательство «Веселка» выпустило и с иллюстрациями художницы К. Штанко (Киев, «Веселка», 1989).

Ключевым проєктом издания поэзии Т. Шевченко для детской аудитории стал «Детский Кобзарь» в издательской интерпретации «Издательства Старого Лева» (Львов, 2012) с рисунками М. Михайлошиной, которые уже не предлагают довольно привычный для иллюстрирования поэзии Кобзаря трагизм и исторический пафос.

На основании рассмотрения книжной графики переизданий некоторых стихов для детей Т. Шевченко выстроены визу-

альные связи между иллюстрированием его произведений разными художниками в период второй половины ХХ — начала ХХІ века. Определено, что художественно-эстетические особенности детской книжной иллюстрации находятся в тесном взаимодействии с основными композиционными приемами и образно-стилистическими решениями, характерными для развития украинской книжной графики второй половины ХХ века. Важные эстетические трансформации прочтения художниками-иллюстраторами, в частности, и образов поэтических произведений для детей Т. Шевченко произошли из-за существенных изменений в художественном языке графики и иллюстрации, особенно в начале ХХ века, что требует дальнейшего научного изучения.

Ключевые слова: визуальные концепции, произведения для детей, иллюстрации, поэзия Т. Шевченко.

Tokar M. General tendencies of change of visual concepts of works for children in the second half of the XX — beginning of the XXI century (on the example of illustrating some poetry by T. Shevchenko)

Background. The beginning of the 1950s was a continuation of the pre-war precepts in book graphics, from the second half of the 1950s to the 1970s, as well as the 1980s is an innovative stage, due to the fact that “the change of expanded narrative and household credibility illustrations come generalized symbolic tendencies” [1, p. 127, 133]. But frankly speaking, in the children’s illustration, this trend was not too expressive, but also influenced the creativity of graphic artists.

Objectives. The studies of visual relationships between illustrations of works by different artists during the second half of the XX century — beginning of the XXIst century on the basis of consideration of the book graphics of some poetry revisions of the works by T. Shevchenko for children, in particular, that will allow determining the artistic and aesthetic features of the children’s book illustration of the period.

Methods. The article traces the generalized symbolic tendencies of children’s book graphics on the example of transformation of the visual space of T. Shevchenko’s works.

One of the first illustrative editions of T. Shevchenko’s poetry is the collection “The Evening Star” (Kyiv, “Dytvydav”, 1960) with illustrations by A. Tetiura drawings of A. Tetiura in the book “The Evening Star” (il. 1), especially in his depiction of the Ukrainian landscape, one feels the author’s acquaintance with the works of post-impressionists, perhaps the fauvists, with their search for balancing color spots and volumes within one composition where the landscape is “the main character” [8, p. 224].

The need for conscious enhancement of national color in the image of the Soviet children’s book in the late 1960s–1970s was also recognized by other representatives of the professional environment [3, p. 104]. A striking example of creating your own illustrative concept is offered to the children’s audience by the illustrator V. Gluzdov to T. Shevchenko’s collection of poems “I was thirteenth...” (Kyiv, Rainbow, 1972) (il. 2), which harmoniously combines various technical, artistic and figurative directions, emotionally bringing the classics of Ukrainian literature closer to a small reader.

The publishing of the aforementioned collection of poetry under the same name was published by “Rainbow” Publishing House with illustrations by experienced artist Kateryna Shtanko (il. 3). The aesthetics of figurative and stylistic solutions are sustained in the style of Shevchenko-artist, but rethought by graphic means. Historical reminiscences concern not only works of authors who have an obvious and well-known chronological framework: an era when a work was written, biographical pages of a writer or poet’s life, and

so on. In constructing her own portraits of the main characters, the author dialogues not only with Shevchenko the poet, but also with Shevchenko the artist, using compositional and figurative and stylistic techniques characteristic of his manner of writing.

The key project of T. Shevchenko's poetry edition for children's audience is "Children's Kobzar" in the publishing interpretation of "The Old Lion Publishing House" (Lviv, 2012) with drawings by M. Mykhailoshyna (il. 4), which appeared to the reader unconcealedly feminine and that has almost nothing to do with Kobzar's tendency to illustrate poetry as tragedy and historical pathos.

The change in the visual concept of T. Shevchenko's poetry occurred, first of all, through the election of an artist of decorative stylistics to create illustrations. Conditional bright colors, stylized appearance of the characters, which facilitates their organic integration into the range of traditional Ukrainian folk images.

The illustrious model of Kobzar, formed for the modern children's audience, completely differentiates the little reader in the poetry of T. Shevchenko. Whereas all Soviet and post-Soviet projects were executed in a literary-centric focus, in this case, Shevchenko's poetry is represented as a visual narrative saturated with romantic images of childhood among the vivid nature.

Results. Thus, on the basis of consideration of the book graphics of some poetry reworks for T. Shevchenko's works, visual connections were made between the illustrations of his works by different artists during the period of the XX century – early XXI century. It is determined that the artistic and aesthetic features of children's book illustration are in close interaction with the basic compositional techniques and figurative and stylistic solutions, characteristic for the development of Ukrainian book graphics of the second half of the XX century. Important aesthetic transformations of perception by illustrators, including images of poetry for T. Shevchenko's children, were due to major changes in the artistic language of graphics and illustrations, especially at the beginning of the XXIst century, which undoubtedly requires further scientific study.

Keywords: visual concepts, works for children, illustrations, poetry by T. Shevchenko.

Постановка проблеми. Початок 1950-х років був продовженням ще довоєнних настанов у царині книжкової графіки. Однак уже з другої половини 1950-х і до 1970-х років починається новий етап, що «позначений активними пошуками інших форм художнього оздоблення книги, духом новаторства, пошуками національної своєрідності образної мови». Ці процеси також пов'язані з тим, що «на зміну розгорнутій оповідності та побутовій достовірності ілюстрацій приходять узагальнено-символічні тенденції» [1, с. 127, 133]. Варто зауважити, що початок 1980-х років у галузі дитячої книги так само продовжував розвиток попередніх тенденцій. Щоправда, в дитячій ілюстрації ця тенденція не була надто виразною, але також впливала на творчість художників-графіків.

Метою статті є дослідження візуальних зв'язків між ілюструванням творів різними художниками в період другої половини ХХ — початку ХХІ століття, зокрема, на підставі розгляду книжкової графіки перевидань деяких поезій доробку для дітей Т. Шевченка, що дозволить визначити художньо-естетичні особливості дитячої книжкової ілюстрації зазначеного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Н. Белічко звертається до вивчення особливостей розвитку української книжкової графіки 50–70-х років ХХ століття [1]. Досліджуючи, зокрема, дитячу книжкову ілюстрацію, М. Токар вивчає її художньо-естетичні особливості

[8]. О. Соболев досліджує образотворчі концепції книжкової ілюстрації дитячої книги [6].

Водночас формування стилю художнього оформлення видань для дітей видавництва «Веселка» стало темою наукової розвідки О. Іванченко [3]. І. Ткаченко аналізує квалілогічний ракурс видавничої інтерпретації «Видавництва Старого Лева» «Дитячого Кобзаря» Тараса Шевченка [7].

До розгляду неоднозначності постаті Тараса Шевченка вдаються І. Михайлин [5] та Г. Грабович [2]. Т. Федотова звертається до вивчення інтерпретаційних моделей міфологем вогню та сонця в українській літературі, зокрема й у творчості Т. Шевченка [9].

Як констатує К. Шулькова, специфіка новітньої дитячої літератури дозволяє окремо розглянути особливості образу, зокрема й ілюстративного, «оскільки він допомагає дитині в самопізнанні», а прочитання творів, що містять акцентування на головного персонажа, дозволяє «пережити безліч життів, відчути себе в різних станах і життєвих обставинах» [10, с. 297].

Виклад основного матеріалу дослідження. Значені вище процеси у цілому притаманні й ілюстраціям, що посідають особливе місце в історії книжкової графіки, — літературного доробку для дітей.

Простежимо згадані узагальнено-символічні тенденції дитячої книжкової графіки на прикладі трансформації візуального простору творів Т. Шевченка, виконаних у видавничій інтерпретації різних часів, для дитячої аудиторії. Серед постатей, які є важливими віхами української літератури, саме його поетичне слово займає особливе місце.

Як зазначав Г. Грабович, «найпростіша дихотомія і zarazом зав'язка для подальшої синкретичності коріниться в тому, що Шевченко був поетом і художником. Саме цей стик двох мистецьких видів стає найпліднішим стимулом для різних спроб чи то наново прочитати й переосмислити, чи попросту ще раз проілюструвати його самого та його спадщину. Основним джерелом ілюстративного матеріалу залишається, річ ясна, сама Шевченкова художня творчість» [2, с. 202–203].

Одним з перших ілюстративних видань поезії Т. Шевченка є збірка «Вечірня зіронька» (Київ, «Дитвидав», 1960) з ілюстраціями А. Тетьори (іл. 1). У цих малюнках, особливо в зображенні А. Тетьорою українського пейзажу, відчувається знайомство автора з творами постімпресіоністів, а також і фовістів з їх пошуками врівноваження кольорових плям та об'ємів у межах однієї композиції. Пейзаж тут і є головним «героєм», фігури ж людей, вервечкою розтягнуті вздовж поетичних рядків, сприймаються своєрідним антропоморфним орнаментом [8, с. 224].

Традиційна реалістична інтерпретація поезії Т. Шевченка виконана художником у техніці акварелі з частково обробленим для

кращого поліграфічного відтворення контуром. Обраний для візуалізації темний колорит картин-аркушів митець поєднує зі світлими, яскравими образами українських селян, різко контрастними з білим кольором паперу та темними «плямами» пейзажних фонів.

Потребу у свідомому посиленні національного колориту в образі радянської дитячої книги наприкінці 1960-х — у 1970-х роках усвідомлювали й інші представники професійного середовища [3, с. 104]. У цей час, на початку 1970-х, художники послідовно почали використовувати елементи народного орнаменту, що доти вважалося свідченням «ретроградства» та відсталості від моди. Через брак подібних деталей українська книжка втратила своє самотнє обличчя. А. Шпаков стверджував, що в оформленні видань «Веселки» «цілком позитивним був досвід звернення до творчості майстрів народного мистецтва» (цит. за: [3, с. 104]).

Яскравим прикладом створення власної ілюстративної концепції є запропонована дитячій аудиторії художником-ілюстратором Віктором Глуздовим (учень Олексія Шовкуненка) до збірки поезій Т. Шевченка «Мені тринадцятий минало...» (Київ, «Веселка», 1972) (іл. 2).

Дитячі спогади Т. Шевченка, що стали поезією, були відібрані для однойменної збірки. Художник В. Глуздов зумів гармонійно поєднати у своїх ілюстраціях різні технічні, художні й образні настанови. Портрет маленького хлопчика на обкладинці, у якому вже бачиться майбутній Кобзар, — виконаний у повному кольорі, передує форзацу з графічним зображенням Шевченка в солдатчині, що саме вкриває аркуші «сумними рядками». І надалі мінімалістична чорно-біла графіка заставок на сторінках з текстами сусидить зі сценами, де на фоні активного кольорового тла ніби висвітлені постаті маленьких героїв, які своєю чистою душею переборюють навколишні соціальні негаразди [8, с. 224].

Орієнтованість на дитяче читання, на молодшу читацьку аудиторію підкреслюється образом головного героя, що нагадує узагальнений образ малого Тараса — хлопчика-кріпака, що прагне вчитися, малювати та має гострий погляд на навколишню дійсність. Художник зображає його дитиною з усіма властивими для цього віку переживаннями: радістю, захопленням, прагненням зберегти, укрити від недоброго ока свою таємницю. Обрана для друку поезія Шевченка зумовлює характер ілюстративного прочитання тексту: виразність творів В. Глуздова побудована на колірному та фактурному контрасті, що створює враження стилістичної єдності з поетичними задумами Кобзаря. Легкий віртуозний рисунок створюється тонкою енергійною лінією, плавною, особливо мелодійною в окремих аркушах. Однак рисунок відіграє підпорядковану роль: виразна сила ілюстрацій ґрунтується на контрасті світлих і темних плям, завдяки чому зображення

головного героя, селянської родини начебто сяють зсередини, сповнені теплого світла.

Символічного звучання набувають у цьому ілюстративному циклі пейзажні мотиви, зокрема мотив сонця, якому уподібнюється світло вітчизняної поезії.

Так, Т. В. Федотова зауважує, «що образ сонця у поезії Т. Шевченка наскрізний, поет традиційно звертається до нього впродовж своєї творчої діяльності. Митець послідовно підкреслює мотив святості сонця: всі негативні вчинки потрібно встигнути зробити до сходу сонця, аби сонце не знищило їх носія. Сонце у творчості Т. Шевченка виступає символом правди. Для Т. Шевченка сталим є словосполучення “сонце правди”. Світ без правди порівнюється зі світом без сонця, зануреним у непроглядну темряву зневіри, неволі й брехні» [9].

Варто зауважити, що стилістично В. Глуздов відходить від базових засад соцреалізму. Обраний художником стиль збагачений досвідом митців модерну, що позначилося в артистичній манері рисунка олівцем, у якій створені зображення рослин, зокрема будяків. В окремих композиціях, як, наприклад, у зображенні родинної сцени, помітне опанування митцем досвіду віденської сецесії. Колоподібна композиція, яку утворюють зображення дідуса, молодої матері та маленької дитини, висунута на передній план, стає центром та фокусом аркуша, витісняє всі інші елементи як вторинні по відношенню до центральних персонажів.

Особливо слід звернути увагу на віртуозні графічні заставки та кінцівки, що сприяють створенню книги як цілісного ансамблю. Вони поєднують текст та ілюстрації, формують відповідний простір дитячої книги.

Отже, завдяки інтимній, задушевній атмосфері, котру створюють легка влучна графіка та камерні прозорі акварелі, головним героєм яких є хлопчик — тендітний, вразливий, занурений у спостереження явищ життя, В. Глуздов емоційно наблизив класику української літератури до маленького читача. Важливо підкреслити, що в образі головного героя художник, перш за все, акцентує увагу на споглядальній природі характеру хлопчика, змальовує його як ліричного персонажа. Трагізм як неодмінна складова шевченкових поезій у даному варіанті прочитання відтісняється в тінь, що відповідає, на наш погляд, емоційним можливостям маленького читача.

Збірку поезій «Мені тринадцятий минало» «Веселка» видала і 1989 року з ілюстраціями досвідченої художниці Катерини Штанко, яка також розробила концепцію графічного оформлення видання.

Нагадаємо, що в зазначений період актуалізація історії триває і за допомогою літературних та художніх засобів, що виявляє себе в пошуку «справжнього» минулого, як і «справжньої» літератури. У цьому розумінні проект К. Штанко можна вважати типовим для подібного стилю художнього мислення.

Історизм насампочаток був обраний художницею як центральна образна ідея. Книга побудована у видовженому прямокутному форматі, вертикальна вісь якого підсилена флористичною аркою, що огортає малюнки твору. Такий «книжковий собор» уміщує шевченкових героїв, як відвідувачів храму, де історія набуває семантики театрального дійства: рухи дійових осіб плавні та неквапливі, дія загалом розгортається повільно, у філософсько-оповідній манері.

Естетика образно-стилістичних рішень витримана в манері Шевченка-художника, проте переосмислена графічними засобами. У сенсі колористичного насичення К. Штанко обирає обмежену гаму гризайлю з промальовками червоним. Світло-коричневий колір паперу ще більше посилює враження старовини. Окремо відмітимо поетичний етнографізм образів художниці, що з точки зору побутово-повсякденних канонів поведінки прописані достовірно та виважено.

Історичні ремінісценції торкаються не тільки авторських творів, які мають очевидні та загальновідомі хронологічні рамки: епоху, коли був написаний твір, біографічні сторінки життя письменника чи поета тощо. Насичення історичними рисами головних героїв літературних творів торкається в цей час навіть народної творчості, що її шедеври, безсумнівно, входять до скарбниці української літературної класики для дітей.

У цьому разі видання адресоване для молодшого та середнього шкільного віку, що, ймовірно, і спричинило збільшення обсягу книги та зміну концепції ілюстрування. Авторка в побудові власних образів головних героїв діалогізує не лише з Шевченком-поетом, але й із Шевченком-художником, використовуючи характерні для його манери письма композиційні та образно-стилістичні прийоми. Трагізм поезії Кобзаря не тільки не послаблюється через пом'якшення візуального образу (як у випадку з ілюстраціями А. Тетьори та В. Глуздова), а навпаки, акцентується специфічно темним кольором паперу книги та експресивним колоритом малюнків. В інтерпретації К. Штанко образ маленького Кобзаря — це образ дитини, яка вже зазнала горя та поневірянь, з недитячим виразом великих сумних очей. На відміну від образів художників-попередників, це образ дитини, свідомої своєї місії та долі.

Незважаючи на значні зміни, що спіткали ілюстрування дитячої книги через економічні фактори та низьку поліграфічну якість носіїв та матеріалів у 1990-х рр., графічне оформлення шевченківських творів для дітей отримує новий подих, навіяний зникненням обмежень на українську тематику і, навпаки, посиленням інтересу до національної старовини. У роботі К. Штанко за допомогою світлої умбри, використаної як тло для кольорових ілюстрацій, створено ефект старих фото, на яких постають романтичні образи давньої минувшини (іл. 3).

Серед мотивів, що надихали художницю, відчувуються і український бароковий живопис (іконопис, козацькі парсуни), і народна картина — однак інтерпретовані художницею в притаманному їй єдиному, витриманому протягом усього видання стилі. Особливу емоційну напругу додає активне і водночас виважене в межах конкретної ілюстрації використання червоного, майже пурпурового кольору. Залежно від сюжету, колір сприймається то святковим та життєдайним, то тривожним і кривавим. Але навіть у найсумніших з поезій Т. Шевченка К. Штанко віднаходить привід показати спокій невідворотності таких вічних цінностей, як кохання, материнство, вірність, морально й візуально наближає своїх героїнь до біблійних алюзій.

Нового прочитання українська класика набуває і через зміни в характері візуальної репрезентації головних героїв, їхнього «осучаснення» та актуалізації засобами графічного й літературного акцентування. Зокрема у випадку з літературним доробком Кобзаря, зміни художньо-графічних концепцій відбуваються й через усвідомлення того, «що Шевченко не вписується в ті мірки, які виготовлено для нього» [2, с. 302].

Зрештою, ключовим проєктом видання поезії Т. Шевченка для дитячої аудиторії є «Дитячий Кобзар» у видавничій інтерпретації «Видавництва Старого Лева» (Львів, 2012, «Книжка року 2012» в номінації «Дитяче свято») з малюнками М. Михайлошиної (іл. 4).

І. Ткаченко так визначає головні складові ілюстративної концепції цієї книги: особливо популярний автор, актуальна проблема, оригінальний текст та репрезентативні видавничі рішення [7, с. 244].

«Коли ми приймали рішення про видання «Дитячого Кобзаря», то виходили насамперед з ідеї створити яскраву кольорову книгу, з привабливими ілюстраціями і такими текстами, які не відлякали б дітей від Шевченкового слова надмірним трагізмом», — коментує головна редакторка «Видавництва Старого Лева» Мар'яна Савка [4].

Власне ж М. Михайлошина в інтерв'ю Оксани Хмельовській, присвяченому 200-річчю Шевченка (2012), зауважувала, що в дитинстві не сприймала «не тільки “Кобзар”, а й самого Шевченка до купи» через негативний досвід вивчення його творів у школі, що «відкрила» для себе Шевченка потім — це сталося перед тим, як його твори запропонували проілюструвати. «Це був просто випадковий похід до музею (перший випадковий, а потім через кілька днів вже спеціально кілька разів ходила — перевірити стійкість враження)», — розповідає М. Михайлошина, констатуючи, що Шевченко є безперечно непересічною особистістю, зокрема, і як художник випередив передвижників [4].

У результаті відповідно до загальнообразної концепції видання та через нове прочитання сучасною художницею-ілюстраторкою творів

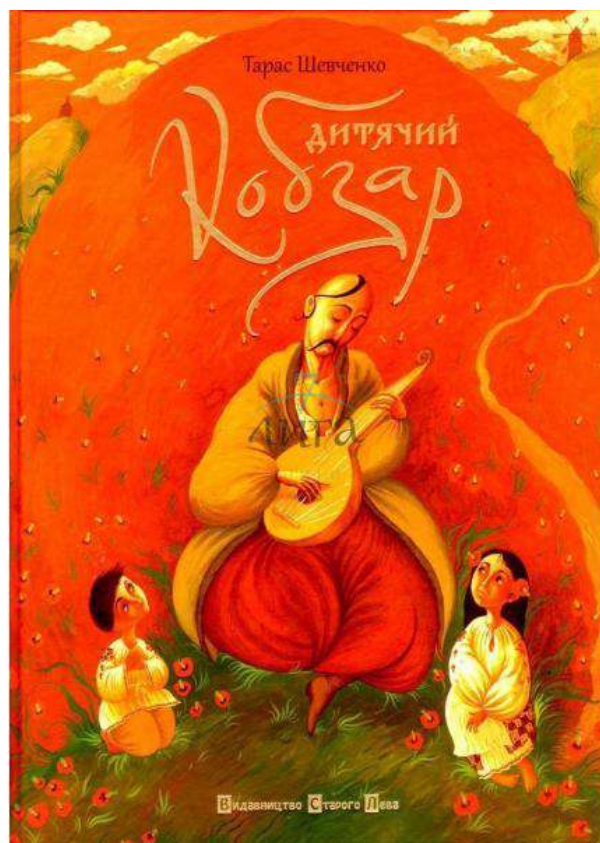
Іл. 1. А. Тетьора. Обкладинка книги Т. Г. Шевченка «Вечірня зіронька»¹

Іл. 2. В. Глуздов. Обкладинка книги Т. Г. Шевченка «Мені тринадцятий минало...»²

Іл. 3. К. Штанко. Обкладинка книги Т. Г. Шевченка «Мені тринадцятий минало»³

Іл. 4. М. Михайлошина. Обкладинка книги Т. Г. Шевченка «Дитячий Кобзар»⁴

¹ . . . / . . . , 1960. 24 . . .
² . . . / . . . , 1972. [17 . . .]
³ . . . / 2- . . .
⁴ 1994. 159 . . . / . . . , 2012. 58, [6] . . .

Шевченка, завдяки образно-стилістичним акцентам, малюнки М. Михайлошиної з'явилися для читача неприховано жіночними й такими, що вже майже не пропонують досить звичний для ілюстрування поезій Кобзаря трагізм та історичний пафос.

Зміна візуальної концепції поезій Т. Шевченка відбулася, передусім, через обрання художником декоративної стилістики для створення ілюстрацій. Умовні яскраві кольори, стилізована зовнішність персонажів, що сприяє їх органічній інтеграції до кола традиційних українських народних образів (наприклад, Козака Мамаю), позбавляє образ «Кобзаря» з ілюстраціями М. Михайлошиної усталеної характеристики — трагізму.

М. Михайлошина, оформлюючи «Дитячий Кобзар» Т. Шевченка, спирається на образи, притаманні сучасній культурі мультиплікації. При цьому її персонажі створені абсолютно самостійно і йдеться не про запозичення, а швидше про форми, упізнавані й водночас позбавлені надмірної реальності, у чомусь навіть казково ефемерні.

Сформована для сучасної дитячої аудиторії ілюстративна модель «Кобзаря» абсолютно інакше орієнтує маленького читача в поетичній творчості Т. Шевченка. Якщо всі радянські та пострадянські проекти були виконані в літературоцентричному фокусі, то цього разу поезія Шевченка репрезентована як візуальна оповідь, що насичена романтичними образами дитинства серед яскравої природи.

Як зазначає І. Михайлин, уже «унаслідок повоєнних студій Т. Шевченко постав у широкому культурно-історичному контексті, серед своїх сучасників і нащадків, опинився в осередді літературної, а ще більше — ідеологічної й політичної боротьби. Так, його постать набула об'ємності, багатомірності, а його творчість — глибини, до досягнення якої ще йти та йти наступним поколінням. Він постав справжнім пророком...» [5, с. 520].

Треба зауважити, що цінність класичних творів для дітей, як і в попередні періоди, має як власне літературну складову, так і комерційну, оскільки, за одностайним висновком дослідників та дистриб'юторів книги, перевидання класики зараховується до категорії безпрограшних видань [7, с. 245].

Особливістю ж є трансформація (як візуальна, так і художньо-змістова) образу головного героя літературного твору, що в контексті 2000-х років набуває універсальних рис. Як влучно зауважує О. Соколов, «уявність» процесу дитячого «ілюстрування в голові» (власне, читання) літературного твору актуалізує питання морфології дитячої книги та робить його ключовим. Саме форма, як і загалом формальні рішення книги, лишаються засадами її матеріальної та художньо-естетичної природи [6, с. 50].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, на підставі розгляду книжкової графіки перевидань деяких поезій доробку для дітей Т. Шевченка побудовано візуальні зв'язки між ілюструванням його творів різними художниками в період з 1950-х до 2000-х років. Традиції графічної шевченкіани досліджено на прикладі ілюстрацій видатних українських графіків А. Тетьори, В. Глуздова, талановитих сучасних представників художньо-графічної школи, зокрема К. Штанко та М. Михайлошиної.

Слід зазначити, що художньо-естетичні особливості дитячої книжкової ілюстрації перебувають у тісній взаємодії з основними композиційними прийомами та образно-стилістичними рішеннями, характерними для розвитку української книжкової графіки другої половини ХХ століття. Важливі естетичні трансформації прочитання художниками-ілюстраторами, зокрема, й образів поетичних творів для дітей Т. Шевченка, відбулися через вагомні зміни в художній мові графіки та ілюстрації особливо на початку ХХІ століття, що безперечно потребує подальшого наукового студіювання.

Література:

1. Белічко Н. Ю. Українська книжкова графіка 50–70-х років ХХ ст. [Електронний ресурс] / Н. Ю. Белічко // Рукописна та книжкова спадщина України. — Електронні дані. — 2003. — Вип. 8. — С. 126–141. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2003_8_9 (дата звернення : 10.09.2018). — Назва з екрана.
2. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо [Текст] / Г. Грабович ; [ред. В. Дивнич]. — К. : Критика, 2000. — 317 с., [8] арк. іл.
3. Іванченко О. В. Формування стилю художнього оформлення видань для дітей видавництва «Веселка» [Текст] / О. В. Іванченко // Наукові записки Інституту журналістики. — 2013. — Т. 50. — С. 102–105.
4. Михайлошина М. «Дитячий кобзар» в ілюстраціях Марини Михайлошиної [Електронний ресурс] : [інтерв'ю, присвячене 200-річчю Шевченка] / Марина Михайлошина, Мар'яна Савка ; бесіду провела і записала Оксана Хмельовська // Читомо : культурно-видавничий проєкт. — Електронні дані. — 01.11.2012. — Режим доступу : <http://archive.chytomo.com/issued/dytyachyukobzar-v-ilyustratsiyakh-maryny-mykhaylyshynoyi> (дата звернення : 03.08.2019). — Назва з екрана.
5. Михайлин І. Л. Тарас Шевченко в літературній публіцистиці Дмитра Донцова [Текст] / Ігор Михайлин // Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29–30 листопада 2013 р. / НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства ; за ред. М. М. Романюка. — Львів, 2013. — С. 518–530 ; те саме [Електронний ресурс] // Національна Спілка письменників України : вебсайт. — Електронні дані. — 11.11.2014. — Режим доступу : <http://kharkiv-nspu.org.ua/archives/3438> (дата звернення : 15.07.2019). — Назва з екрана.
6. Соколов О. В. Образотворчі концепції книжкової ілюстрації дитячої книги [Текст] / О. В. Соколов // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. — Х. : ХДАДМ, 2017. — № 4. — С. 48–51.
7. Ткаченко І. А. «Дитячий Кобзар» Тараса Шевченка у видавничій інтерпретації «Видавництва Старого Лева» : кваліфікаційний ракурс [Текст] / І. А. Ткаченко //

- Журналістика. Філологія. Медіаосвіта : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 2–3 жовтня 2014 р.). — Полтава, 2014. — С. 244–248.
8. Токар М. І. Художньо-естетичні особливості дитячої книжкової ілюстрації [Текст] / Марина Токар // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2018. — Вип. 35. — С. 220–233.
 9. Федотова Т. В. Міфологеми вогню та сонця в українській літературі: інтерпретаційні моделі [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Федотова Тетяна Володимирівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2006. — 18 с.
 10. Шулькова К. І. Тенденції розвитку дитячої літератури кінця XX — початку XXI століття [Текст] / К. І. Шулькова // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. — 2015. — Вип. 5. — С. 294–303.

References:

1. Belichko, N. Yu. (2003). Ukrainiska knyzhkova hrafika 50–70-tykh rokiv XX st. [Ukrainian book graphic of the 50s and 70s of XX century]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy — Manuscripts and Book Heritage of Ukraine*, 8, 126–141. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2003_8_9. (In Ukrainian)
2. Hrabovych, H. (2000). *Shevchenko, yakoho ne znaiemo* [Shevchenko, whom we do not know]. Kyiv : Krytyka. (In Ukrainian)
3. Ivanchenko, O. (2013). Formuvannya styliu khudozhnoho oformlennia vydan dlia ditei vydavnytstva “Veselka” [Forming of style of artistic presentation of editions for children of the publishing house “Veselka” (“Rainbow”)]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky — Scientific notes of the Institute of Journalism*, 50, 102–105. (In Ukrainian)
4. Mykhailoshyna, M., Savka, M. & Khmelovska, O. (2012, November 1). “Dytiachyi kobzar” v iliustratsiyakh Maryny Mykhailoshynoi [“Dytiachyi Kobzar” in illustrations by Marina Mikhailoshina], the interview. *chytomo.com*. Retrieved from <http://archive.chytomo.com/issued/dytyachyy-kobzar-v-ilyustratsiyakh-maryny-mykhaylyshynoi>. (In Ukrainian)
5. Mykhailyn, I. L. (2013). Taras Shevchenko v literaturnii publitsystytsi Dmytra Dontsova [Tekst]. In M. M. Romaniuk, ed. *Ukrainska periodyka : istoriia i suchasnist : proceedings of 11th All-Ukrainian Scientific-Theoretical Conference* (Lviv, 2013, November 29–30), (pp. 518–530). Lviv ; the same : kharkiv-nspu.org.ua. (2014, November 11). Retrieved from <http://kharkiv-nspu.org.ua/archives/3438>. (In Ukrainian)
6. Sobolev, O. V. (2017). Obrazotvorchi kontseptsii knyzhkovoї iliustratsii dytiachoi knyhy [Pictorial concepts of children book illustration]. *Traditions and novations of the higher architectonic and art education*, 4, 48–51. (In Ukrainian)
7. Tkachenko, I. A. (2014). “Dytiachyi Kobzar” Tarasa Shevchenka u vydavnychii interpretatsii “Vydavnytstva Staroho Leva” : kvalilohichnyi rakurs [“Dytiachyi Kobzar” by Taras Shevchenko in the Publishing Interpretation of “Vydavnytstvo Staroho Leva” : a qualitative perspective]. In *Zhurnalistyka. Filolohiia. Mediaosvita : proceedings of All-Ukrainian Scientific-Practical Conference* (Poltava, 2014, October 2–3), (pp. 244–248). Poltava. (In Ukrainian)
8. Tokar, M. I. (2018). Khudozhno-estetychni osoblyvosti dytiachoi knyzhkovoї iliustratsii [Artistic and aesthetical peculiarities of children book illustration]. *Visnyk of Lviv national academy of Arts*, 35, 220–233. (In Ukrainian)
9. Fedotova, T. V. (2006). Mifolohemy vohniu ta sontsia v ukrainskii literaturi: interpretatsiini modeli [Mythologemas of fire and sun in Ukrainian literature: models of interpretation]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kyiv. (In Ukrainian)
10. Shulkova, K. I. (2015). Tendentsii rozvytku dytiachoi literatury kintsia XX — pochatu XXI stolittia [Tendencies of the development of children’s literature of the late XX — beginning of the XXI century]. *Scientific notes of the Berdyansk State Pedagogical University. Filological sciences*, 5, 294–303. (In Ukrainian)

10.08.2019